

บทที่ ๔

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตยต้นแบบ กับแนวคิดปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย

บทนี้จะกล่าวถึง การเปรียบเทียบแนวความคิดปรัชญาการปกครองประชาธิปไตยต้นแบบ และแนวความคิดปรัชญาการปกครองประชาธิปไตยของไทยว่ามีความเหมือนความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ความหมาย รูปแบบ หลักการและวิวัฒนาการ ตลอดจนได้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของระบบการปกครอง

๔.๑ ความหมายประชาธิปไตย

สำหรับความหมายของคำว่าประชาธิปไตยที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันมีหลายความหมาย ประชาธิปไตยอาจหมายถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้คือ^๑

- ๑) ระบบการปกครองโดยคนจนและคนเสียเปรียบ
- ๒) รูปแบบการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงและต่อเนื่องซึ่งไม่ต้องการนักการเมืองอาชีพหรือข้าราชการ
- ๓) สังคมที่คนมีความเท่าเทียมกันในโอกาสและคนมีคุณธรรมมากกว่าสังคมที่มีลำดับชั้นและอภิสิทธิ์
- ๔) ระบบสวัสดิการและการกระจายทรัพยากรเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม
- ๕) ระบบการตัดสินใจที่อาศัยหลักเสียงข้างมาก
- ๖) ระบบการปกครองที่รับประกันสิทธิและผลประโยชน์ของคนส่วนน้อยโดยเน้นการตรวจสอบอำนาจของเสียงข้างมาก
- ๗) เป็นวิธีการแต่งตั้งคนเข้ามาทำงานสาธารณะโดยการแข่งขันให้ประชาชนเลือก
- ๘) ระบบการปกครองที่สนองต่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยไม่สนใจการเมืองเรื่องอื่น

^๑ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๖.

ประชาธิปไตยต้นแบบ (Ideal Democracy) หมายถึง สังคมประชาธิปไตยแบบเสรี คือ สังคมที่ยอมรับความแตกต่าง ความขัดแย้งและการโต้แย้งกันบนพื้นฐานของสันติวิธี แนวคิดที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยจะกลายเป็นมาตรฐานสากลสำหรับสังคมมนุษยชาติ และประชาชนทุกๆ ไปมีความรู้ความเข้าใจ มีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกชน อันได้แก่ความเสมอภาค เสรีภาพ และความเป็นพี่เป็นน้องกัน

ประชาธิปไตยแบบไทย (Thai Democracy) หมายถึง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล

๔.๑.๑ ความเหมือน

- ถ้ากล่าวถึงความหมายประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยแบบไทยแล้ว มีความหมายเหมือนกัน ดังนี้

๑. ประชาธิปไตยที่มีประชาชนเป็นองค์อธิปัตย์ ประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของประเทศ
๒. มีหลักพื้นฐาน การให้สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค
๓. ถ้าจะกล่าวในรูปการปกครองมีความเหมือนกัน เช่น การบริหารบ้านเมือง เป็นต้น
๔. จะกล่าวในรูปแบบปรัชญาก็มีความเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม เป็นต้น

ทฤษฎีของรูสโซ (Rousseau's theory) ให้ความสำคัญกับ “เจตจำนงทั่วไป” (general will) หรือ “เจตจำนงรวม” (collective will) มากกว่าเจตจำนงส่วนตัวของแต่ละคน

๔.๑.๒ ความแตกต่าง

- ถ้ากล่าวถึงความหมายประชาธิปไตยต้นแบบ และประชาธิปไตยแบบไทยแล้ว มีความหมายแตกต่าง ดังต่อไปนี้

๑. คำว่าประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยสมัยนั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คือการปกครองโดยประชาชน หรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ไม่ควรตีความประชาธิปไตยให้อยู่แต่ในรูปแบบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์

๒. ถ้ากล่าวถึงเงื่อนไขที่มีความแตกต่างกัน เรื่องเศรษฐกิจ และสังคม

อริสโตเติล เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการเมือง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในช่วงหลัง ๆ ความหมายของประชาธิปไตยถูกแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ ความหมายแบบแคบ และความหมายแบบกว้าง

ความหมายแบบแคบ หมายถึง เป็นรูปแบบของการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจ ประชาชนมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสที่จะเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ

ความหมายแบบกว้าง หมายถึง เป็นปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดอุดมคติ เช่นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเมืองนั้นมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของชาติ ในเรื่องเศรษฐกิจ เป็นเรื่องปากท้องของประชาชนที่ต้องมีเสรีภาพและหลักประกันที่ชัดเจน ในทางสังคมคือประชาชนได้รับยุติธรรม การไม่กีดกัน ในด้านวัฒนธรรม ก็มุ่งสร้างค่านิยมและแบบแผนประเพณีที่ยึดถือ การใช้เหตุผล การนับถือคุณค่าของเพื่อนมนุษย์

ประชาธิปไตยในทางกว้าง จึงมีความหมายทั้งในรูปแบบการปกครอง และรูปแบบปรัชญา การดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์

๔.๒ รูปแบบประชาธิปไตย

ปัจจุบันระบอบเผด็จการ (dictatorship) และระบอบประชาธิปไตย (democracy) ก็อ้างว่าประเทศของตนปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถ้าวิเคราะห์แค่ระบบการเลือกตั้ง ตัวรัฐธรรมนูญ ทำให้ไม่เห็นความกระจ่างชัดได้ เพราะประเทศเหล่านี้ล้วนมีระบบการเลือกตั้ง มีรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ฉะนั้นต้องศึกษาในเนื้อหาละเอียด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาการเปรียบเทียบการปกครองประชาธิปไตย และรูปแบบรัฐบาล รูปแบบประธานาธิบดี รูปแบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี เพื่อให้เห็นความแตกต่างความเหมือนกัน

๔.๒.๑ ความเหมือน

- รูปแบบของประชาธิปไตยต้นแบบ และรูปแบบประชาธิปไตยของไทย มีความเหมือนดังต่อไปนี้คือ

๑. กล่าวถึงประเทศอังกฤษ มีพระมหากษัตริย์ทรงประมุข มีนายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าผู้บริหารประเทศชาติ

๒. ประเทศอังกฤษมีสภาสูง และสภาล่าง และประเทศไทยวุฒิสภาหรือสภาสูง (สว.) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.)

๓. ประเทศฝรั่งเศสเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ และประเทศไทยประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ

๔. ประเทศอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าปัจจุบันเกือบทั่วโลกที่เป็นประเทศประชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม หรือตัวแทนความเป็นประชาธิปไตยอยู่ที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจนั้น ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เมื่อประชาชนเพิ่มมากขึ้น มีความหลากหลายทางด้านแนวคิด มีความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม สืบบ้าง จึงแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน
๒. สามารถทำให้คนมีส่วนร่วมมากกว่า
๓. การยับยั้งหรือลดเว้นเสียงส่วนใหญ่ คืออาจต้องใช้เสียงมากถึง ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔
๔. รัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครอง

ระบบรัฐสภาเกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๗ เป็นการช่วงชิงอำนาจระหว่างกษัตริย์กับสภาของประเทศอังกฤษ รัฐสภาจึงเป็นสถาบันทางการเมืองที่คนธรรมดาจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่ ๔ ประการคือ

๑. แยกอำนาจระหว่างประมุขกับตำแหน่งผู้บริหาร
๒. ตัวแทนประชาชนทำหน้าที่นิติบัญญัติ
๓. คณะรัฐบาลมาจากรัฐสภา
๔. การบริหารงานรัฐบาลนั้นขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของรัฐสภา

ตามทฤษฎีแล้ว ในระบบรัฐสภานี้รัฐสภามีอำนาจมากกว่ารัฐบาลแต่ในความเป็นจริงพบว่าการรัฐบาลมีความมั่นคงก็จะสามารถควบคุมรัฐสภาได้ ข้อดีของระบบรัฐสภา คือปฏิบัติงานของรัฐบาลเป็นโดยความราบรื่น เพราะฝ่ายบริหาร และนิติบัญญัติมาจากแหล่งเดียวกัน ส่วนข้อเสีย การร่วมกันหลายพรรคเพื่อจัดตั้งรัฐบาล ทำให้ขาดเสถียรภาพในการบริหาร เพราะสมาชิกพรรคการเมืองได้

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๗ ความจริงแล้วพระองค์ต้องการพระราชรัฐธรรมนูญแก่ประชาชน แต่กลุ่มคณะมนตรีทั้งหลายนั้นกราบทูลปฏิเสธว่ายังไม่พร้อม ซึ่งผู้วิจัยได้ลงความเห็นได้สองทางคือ

- ทางลบ เกรงว่าจะสูญเสียอำนาจ ตลอดจนผลประโยชน์
- ทางบวก คิดว่าประชาชนคนไทยในสมัยนั้นยังไม่รู้จักระบอบการปกครองประชาธิปไตย ยังไม่เข้าใจในหลักของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค

ให้เป็นอุทาหรณ์สอนใจว่าประเทศที่มีการปฏิวัติ อย่างเช่น ฝรั่งเศส ไทย หลังจากปฏิวัติแล้วประเทศจะมีแต่ความวุ่นวายสับสน มีการประท้วง การแย่งชิงอำนาจ ของกลุ่มระบบเก่า และกลุ่มใหม่ที่ตนเองว่าทุกคนต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน วนเวียนกันอยู่อย่างนี้ไม่รู้จักจบสิ้นถือได้ว่า เป็นวงจรอุบาทว์ นักคิด นักการเมือง นักรัฐศาสตร์ ชาวฝรั่งเศส ร่วมกันปรับโครงสร้างให้เป็นรูปแบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี หลังจากเปลี่ยนแล้วปัญหาต่างๆ ความขัดแย้งลดลงทันตาเห็น

ส่วนประเทศไทยนั้นหลังจากปฏิวัติแล้ว เกิดการรัฐประหารบ่อยครั้งมาก นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยที่มีรัฐธรรมนูญถึง ๑๘ ฉบับ

๔.๒.๒ ความแตกต่าง

๑. รัฐนครเอเธนส์ เป็นประชาธิปไตยโดยตรง คือประชาชนเข้ามามีเข้าร่วมในสมัชชาโดยตัวเอง แต่ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยโดยอ้อม หรือตัวแทน

๒. ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประเทศฝรั่งเศสเป็นประชาธิปไตยแบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา ส่วนประเทศไทยเป็นแบบรัฐสภา

๓. ประเทศอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบวิวัฒนาการ ส่วนประเทศไทยมีประชาธิปไตยแบบปฏิวัติ

๔. รัฐบาลแบบประธานาธิบดี รัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกรัฐสภาในเวลาเดียวกันไม่ได้ แต่รัฐบาลแบบรัฐสภานายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำฝ่ายบริหารและเป็นผู้นำในรัฐสภาในเวลาเดียวกัน

๕. การปกครองระบอบประธานาธิบดีคือประธานาธิบดีกับรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกันกับพรรคที่มีเสียงข้างมาก แต่การปกครองในระบอบรัฐสภานายกรัฐมนตรีต้องเป็นพรรคฝ่ายข้างมาก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประชาธิปไตยโดยตรงของรัฐนครเอเธนส์มีประชากรอยู่ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ - ๔๐๐,๐๐๐ คน ระบอบการปกครองนี้เหมาะกับยุคของไทยในสมัยกรุงสุโขทัย

หลักการสำคัญของประชาธิปไตยโดยตรงมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน
๒. การยึดถือเสียงส่วนใหญ่

๓. ความเท่าเทียมกันทางการเมือง

ระบบประธานาธิบดีเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา สาเหตุมาจากที่ไม่ให้ใครมีโอกาสใช้อำนาจมากเกินไป ในระบบประธานาธิบดี อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพราะตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันและคงหลักการสำคัญ ๗ ประการ คือ

๑. มีการแบ่งแยกอำนาจ คือ ฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ
๒. ประมุขของรัฐและประมุขฝ่ายบริหารเป็นคนๆ เดียวกัน
๓. ฝ่ายบริหารเป็นอิสระต่อการควบคุมของรัฐสภา คือ รัฐสภาไม่มีอำนาจลงมติไว้วางใจรัฐบาล
๔. รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อประธานาธิบดี
๕. ใช้หลักการคานอำนาจ
๖. บทบาทของวุฒิสภา
๗. อำนาจตุลาการ

ข้อดีของระบบประธานาธิบดี คือ ประธานาธิบดีมีสิทธิเลือกบุคคลที่ชำนาญเฉพาะด้านมาดำรงตำแหน่งสำคัญ รัฐมนตรีปฏิบัติภารกิจเต็มที่ เพราะไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ประธานาธิบดีปราศจากการควบคุมของรัฐสภา ส่วนข้อเสีย คือ พรรคการเมืองประธานาธิบดีสังกัด เป็นคนละพรรคการเมืองที่เสียงข้างมาก ประธานาธิบดีอาจบริหารประเทศไม่ราบรื่น แต่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่ค่อยความขัดแย้งมากนัก

ระบบกึ่งรัฐสภาทั้งประธานาธิบดี เกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศส เป็นระบบที่เพิ่มอำนาจให้ประธานาธิบดีให้มาก แต่ขณะเดียวกันก็ให้รัฐสภาควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารด้วย สาเหตุคือในช่วงความวุ่นวายทางการเมือง ไม่ว่าประธานาธิบดีคนใดขึ้นมาดำรงตำแหน่งก็จะมี ความขัดแย้งในรัฐบาลและรัฐสภา จนต้องลาออกหรือยุบสภาบ่อยครั้งมาก หลักการสำคัญมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ประธานาธิบดีมีอำนาจเด็ดขาด
๒. รัฐสภามีอำนาจนิติบัญญัติและบริหารบางส่วน
๓. นายกรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาและประธานาธิบดี

ข้อดีของระบบกึ่งรัฐสภาทั้งประธานาธิบดี รัฐบาลมีความยืดหยุ่นขึ้น ประธานาธิบดีไม่ต้องทำงานประจำ ส่วนข้อเสีย คือ คณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติงานด้วยความยากลำบาก หากระบบสังคมมี

พรรคการเมืองมาก รัฐสภาก็อาจจะไม่มีเสถียรภาพ หากประธานาธิบดีไม่มีอำนาจจริงๆ อาจจะไม่สามารถควบคุมรัฐสภาและรัฐมนตรีได้

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ทำไมประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้นในกรีก ประชาธิปไตยในยุคกรีกเป็นประชาธิปไตยโดยตรง หรือการที่ประชาชนมีส่วนร่วม น่าจะมีองค์ประกอบหลักคือ ประชาชนพูดภาษาเดียวกัน และมีจารีตวัฒนธรรมคล้ายกันหรือเหมือนกัน และมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยยุคปัจจุบันคือ ด้านภูมิศาสตร์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความผูกพันระหว่างรัฐกับประชาชน

๔.๓ ลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลักการที่สำคัญของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นตัวบ่งถึงอำนาจเป็นของประชาชน ที่ให้สิทธิเสรีภาพ และการยึดหลักกฎหมายในการปกครอง

ลักษณะเด่นของปกครองในระบอบประชาธิปไตยในนานาประเทศ พอสรุปได้ ๔ ประเภท คือ

๑. หลัก “อำนาจอธิปไตย” เป็นของมวลชน หรือมาจากประชาชน
๒. หลักสิทธิเสรีภาพของประชาชน
๓. หลัก “การปกครองของกฎหมาย ระบอบประชาธิปไตย จะดำรงอยู่ไม่ได้หากไม่มีหลักของการปกครองของกฎหมายหรือโดยกฎหมาย
๔. หลักของการรวมศูนย์อำนาจในรัฐสภา และหลักการแยกอำนาจการคานอำนาจ

ลักษณะเด่นของปกครองในแบบประชาธิปไตยของไทย คือ

๑. รัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๓ ว่า

“อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพ ของชนชาติไทยอย่างกว้างขวาง หมวด ๓ รวม ๔๔ ข้อ

ยังมีองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ คือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (มาตรา ๒๕๖ – ๒๕๗) มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ

๓. ประเทศไทยปกครองโดยกฎหมาย

๔. การแยกอำนาจทั้ง ๓ ออกจากกัน การถ่วงดุลอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ

๔.๓.๑ ความเหมือน

๑. ลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ ได้กล่าวถึง “หลักอำนาจอธิปไตย” เป็นของมวลชน สำหรับประเทศไทยรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้บัญญัติ ในมาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย

๒. ประชาธิปไตยต้นแบบ ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ สำหรับประเทศไทยรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง

๓. ประชาธิปไตยต้นแบบ และประชาธิปไตยแบบไทยล้วนปกครองโดยหลักแห่งกฎหมายทั้งสิ้น

๔. ประชาธิปไตยต้นแบบ และประชาธิปไตยแบบไทยมีศูนย์อำนาจที่รัฐสภา

๔.๓.๒ ความแตกต่าง

๑. สำหรับประชาธิปไตย แม้อำนาจเป็นของประชาชน แต่พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจทางรัฐสภา คณะมนตรี และศาล เพราะเป็นที่เคารพ ผู้ใดละเมิดมิได้ กล่าวหาหรือฟ้องร้องใดๆ มิได้

นักปรัชญาสนับสนุน (อำนาจอธิปไตย) เช่น

- มาร์ซลิโอ กล่าวไว้ว่า อำนาจการปกครอง มิใช่มาจากเบื้องบน (คือพระเจ้า) แต่มาจากเบื้องล่าง คือประชาชน กลายเป็นหลักการสำคัญของ “ประชานิยม” (populist)

- จอห์น ล็อก กล่าวไว้ว่า เป็นการทำสัญญาโดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ปกครองจะดำรงรักษาไว้ซึ่ง “ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินสมบัติ” ของสมาชิก หากผู้ปกครองทำลายสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ถือว่าเป็นการผิดสัญญา ประชาชนสามารถก่อกบฏ หรือเลือกวิถีทางอื่นได้

- ฌอง ฌากส์ รูสโซ กล่าวไว้ว่า ประชาชนไม่สามารถมอบอำนาจอธิปไตยนี้แก่ตัวแทนได้ (อุดมการณ์ของรูสโซ คือ ระบบนครรัฐของกรีก) อำนาจอธิปไตยของประชาชน เป็นอำนาจที่จะออกกฎหมาย และประชาชนต้องใช้อำนาจโดยตรง จะมอบหมายมิได้ ส่วนอำนาจการบริหารนั้น มอบหมายได้

คัดค้าน (อำนาจอธิปไตย)

- โทมัส ฮอบส์ กล่าวว่า มนุษย์มีแต่ความยากจน โดดเดี่ยว น่าชิง เยี่ยงสัตว์ป่าและมีอายุแสนสั้น ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่มนุษย์ต้องเข้ามาทำ “สัญญาประชาคม” กับผู้ที่จะเป็นองค์อธิปัตย์ที่สามารถปกป้องชีวิต และให้ความมั่นคงกับชีวิตได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หลักการที่เป็นแกนร่วมพื้นฐานสำคัญ คือหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักสิทธิเสรีภาพของประชาชน และหลักการปกครองของกฎหมาย ส่วนหลัก “การปกครองของเสียงส่วนใหญ่ หลักการเลือกตั้ง เป็นลำดับรองลงมา เป็นของวิธีการมากกว่าจะเป็นหลักในเชิงปรัชญา

หลักการสำคัญของคริสต์จักรก็คือหลักที่ว่า “อำนาจ” มาจากพระเจ้า กษัตริย์ปกครองด้วยเทวบัญชาของพระเจ้า เป็นการครอบงำความคิด ความเป็นอยู่ของคนในยุโรป

แนวคิดทฤษฎีประชาคมของฮอบส์ ช่วยส่งเสริมสนับสนุนกษัตริย์ที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

อาจจะกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อหลักการเรื่องอำนาจเป็นของประชาชน สิทธิเสรีภาพของมวลมนุษย์ ปกครองโดยกฎหมาย มีศูนย์รวมอำนาจ แยกอำนาจ และคานอำนาจ

๔.๔ หลักการของประชาธิปไตย

หลักการของประชาธิปไตยถือได้ว่าเป็นพื้นฐาน ที่ทุกประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องมี หลักการพื้นฐานบ่งถึงว่ามนุษย์รักอิสรภาพ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ตลอดจนความยุติธรรมในทางสังคม และต้องกำหนดในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ซึ่งมีดังต่อไปนี้คือ

๑. สิทธิเสรีภาพ

สิทธิ (Right) หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นตามมา^๒

เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง สภาวะที่ปลอดจากการถูกควบคุม กักขังด้วยกฎเกณฑ์ มีอิสระในการคิด การแสดงออก

๑. เสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น

^๒ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑.

๒. เสรีภาพในการพิมพ์

๓. เสรีภาพในการนับถือศาสนา

๔. เสรีภาพในการศึกษา

๕. เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

๖. เสรีภาพในการจัดตั้งสมาคม

๗. เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย

สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ ที่ควรกำหนดไว้ มีดังต่อไปนี้คือ^๓

๑. สิทธิในทรัพย์สิน

๒. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

๓. สิทธิส่วนบุคคล

เสรีภาพ ที่เปิดกว้างไม่จำกัด ไม่กีดกัน จะให้มนุษย์เกิดกำลังใจ รู้จักคิด แสดงออก ทำให้เกิดการคิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมานำมาซึ่งการพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า เสรีภาพเป็นหลักประกันมนุษย์ที่จะต้องให้มีทั่วถึงกัน การใช้เสรีภาพของแต่ละบุคคลต้องไม่ละเมิด เสรีภาพผู้อื่น

๒. ความเสมอภาค

ความเสมอภาค (Equality) หมายถึง ความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคทางโอกาสทางการเมือง เช่น โอกาสที่จะมีส่วนร่วม โอกาสที่จะได้เป็นผู้แทนในรัฐสภา ความเสมอภาคในทางกฎหมาย เช่น ไม่มีสองมาตรฐาน เป็นต้น

๑. ทุกมีความเท่าเทียมกัน

๒. ความเสมอภาคทางการเมือง

๓. ความเสมอภาคต่อการปฏิบัติของกฎหมาย

๔. ความเสมอภาคในโอกาส

๕. ความเสมอภาคเศรษฐกิจ

๖. ความเสมอภาคทางสังคม

^๓ สยาม คำปรีดา, สังคมกับการปกครอง, หน้า ๖๒ – ๖๓.

๓. ความภราดรภาพ

ความภราดรภาพ (Brotherhood, Fraternity) หมายถึง ความรู้สึกอาทรต่อกันและกัน ความเป็นพี่เป็นน้อง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ทักษะวิสัยให้อยู่ข้ามพ้นระบบทุนนิยม การพยายามสร้างความรู้สึกร่วมให้ระบบทุนนิยมครอบงำ สังคมที่ปราศจากความภราดรภาพ คือสังคมที่ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน

หลักการของประชาธิปไตยของไทย ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ

๑. สิทธิและเสรีภาพ

เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย (มาตรา ๒๖ - ๖๙) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป (มาตรา ๒๖ - ๒๙)

ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค (มาตรา ๓๐ - ๓๑)

ส่วนที่ ๓ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (มาตรา ๓๒ - ๓๘)

ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (มาตรา ๓๙ - ๓๘)

ส่วนที่ ๕ สิทธิในทรัพย์สิน (มาตรา ๔๑ - ๔๒)

ส่วนที่ ๖ สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ (มาตรา ๔๓ - ๔๔)

ส่วนที่ ๗ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน (มาตรา ๔๕ - ๔๘)

ส่วนที่ ๘ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา (มาตรา ๔๙ - ๕๐)

ส่วนที่ ๙ สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ (มาตรา ๕๑ - ๕๕)

ส่วนที่ ๑๐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน (มาตรา ๕๖ - ๖๒)

ส่วนที่ ๑๑ เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม (มาตรา ๖๓ - ๖๕)

ส่วนที่ ๑๒ สิทธิชุมชน (มาตรา ๖๖ - ๖๗)

ส่วนที่ ๑๓ สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ (มาตรา ๖๖ - ๖๙)

เพิ่มประเภทสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้นกว่าเดิม เพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม แรงงาน สื่อมวลชน เป็นต้น ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพง่ายขึ้นกว่าเดิม มีการแบ่งหมวดหมู่ของสิทธิและเสรีภาพให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนอ่านและเข้าถึงรัฐธรรมนูญได้โดยง่าย ทำให้การใช้สิทธิ

และเสรีภาพมีประสิทธิภาพและมีมาตรการคุ้มครองอย่างชัดเจน เช่นตัดคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออกจากท้ายบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในหลายมาตรา เพื่อส่งสัญญาณว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกิดขึ้นทันทีตามรัฐธรรมนูญไม่ใช่ตามกฎหมาย

ทำให้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมีความชัดเจน รอบด้านและผูกพันรัฐมากกว่าเดิม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ

๒. ความเสมอภาค

ในหัวข้อนี้ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความเสมอภาค ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนดังนี้

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนาการศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๓๑ บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพวินัย หรือจริยธรรม

๓. ภาราตรภาพ

เรื่องภาราตรภาพ เป็นเรื่องความรับผิดชอบที่ผู้ปกครองกับประชาชนต้องมีต่อกัน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐบาล ในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล อันได้แก่รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา๓)

ในส่วนของประชาชน นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ จะกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์การปกครองระบอบประชาธิปไตยฯ ป้องกันประเทศ เสียภาษี ฯลฯ แล้วยังกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องไปเลือกตั้งอีกด้วย (มาตรา ๗๒)

๔.๔.๑ ความเหมือน

หลักการของประชาธิปไตยต้นแบบ และหลักการของประชาธิปไตยแบบไทยมีความเหมือนกันดังนี้ คือ

๑. มีความเหมือนกันเกี่ยวกับหลักสิทธิและเสรีภาพ

๒. มีความเหมือนกันเกี่ยวกับหลักความเสมอภาค

๓. มีความเหมือนกันเกี่ยวกับเรื่องความภราดรภาพ

๔. มูลฐานของประชาธิปไตยมีความเหมือนกันคือ การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกชน อันได้แก่ความเสมอภาค เสรีภาพ และความเป็นพี่น้องกัน

๔.๔.๒ ความแตกต่าง

๑. หลักความภราดรภาพในสังคมไทยน่าจะมีมากกว่า อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมไทย มีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น

แนวคิดสนับสนุน

- มองเตสกีเออ ได้แยกอิสรเสรีภาพออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ประเภทแรก ต้องเป็นอิสรเสรีภาพที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน ประเภทที่สอง คือ อิสรเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนพลเมือง คือ สงบราบรื่นและความเยือกเย็นของจิตใจที่เกิดจากความคิดเห็นของบุคคลทุก ๆ คน ที่ต้องการสวัสดิภาพและความปลอดภัย (Safety)

ในทฤษฎีของรุสโซ - เสรีภาพผูกพันอยู่กับความเสมอภาค ทุกคนมีเสรีภาพส่วนบุคคล โดยที่แต่ละคนต่างมอบสิทธิเสรีภาพอันนั้นให้อยู่ภายใต้เจตจำนงทั่วไปร่วมกัน สมาชิกทุกคนในประชาคมจึงสิทธิเท่ากัน และถือว่าทุกคนเป็นหนึ่งในเจตจำนงทั่วไป การเคารพเชื่อฟังเจตจำนงทั่วไปดังกล่าวนี้ จึงเท่ากับการเคารพเชื่อฟังตนเอง

- รุสโซ ได้กล่าวไว้ว่า สภาวะธรรมชาติของมนุษย์เป็นสภาวะที่ผาสุก เป็นสภาวะที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ กล่าวคือ มนุษย์จะมีความแข็งแกร่ง ว่องไว และมีอิสระเสรี

^๔ ประยงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก - ตะวันตก, หน้า ๑๓๘.

- ฮอบส์ ได้กล่าวไว้ว่า เสรีภาพสภาวะธรรมชาติคือ การทำสิ่งใดก็ได้โดยไม่มีใครบังคับ สำหรับล๊อคเสรีภาพคือการกระทำสิ่งใดก็ได้โดยถูกบังคับแต่ต้องไม่ละเมิดกฎหมาย

- ล๊อค อ้างเหตุผลว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้นมาให้ทุกคนมีความเท่าเทียม ไม่ได้ระบุให้ผู้ใดมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น ฉะนั้นมนุษย์ไม่ควรทำลายชีวิตผู้อื่น

- จอห์น ล๊อค ได้แสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับฮอบส์ คือ การที่ปวงชนสละสิทธินั้น เป็นการสละแก่ส่วนรวม ไม่ใช่แก่บุคคลใดหรือคณะหนึ่ง เขาแย้งอีกว่า อำนาจอธิปไตยควรอยู่ในสถานการณ์บัญญัติ ฉะนั้น กษัตริย์จึงไม่มีอำนาจ

แนวคิดคัดค้าน

- เอ็ดมัน เบอร์ก ได้กล่าวว่า สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์มีอยู่จริง แต่เป็นสิ่งที่ไร้ค่า

- จัง โบแดง ได้ให้ทัศนะว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของรัฐ และผู้ที่ใช้ควรเป็นพระมหากษัตริย์

- โทมัส ฮอบส์ ได้กล่าวไว้ว่า ปวงชนได้ยอมเสียสละสิทธิธรรมชาติให้แก่รัฐ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจนี้ปกครองประเทศตามความประสงค์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ใต้ของใครของคนใดคนหนึ่ง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้าขาดหลักสิทธิและเสรี หลักความเสมอภาค จะไม่มีความเป็นประชาธิปไตย แบบเสรี เพราะว่าเป็นรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เช่น การนับถือตามหลักความเชื่อของตน ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

หลักความเสมอภาค คือหลักการไม่เลือกปฏิบัติ เพราะว่ามันมนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกัน

การกล่าวของเบอร์ก เป็นการขัดแย้งตัวเอง สรุปว่า สิทธิจะมีได้ก็เฉพาะในสังคมเท่านั้น สิทธินอกสังคมการเมือง ได้สิทธิตามธรรมชาติ จะมีไม่ได้ ถ้าเบอร์กสรุปเช่นนี้ความขัดแย้งก็จะหมดไป

ความคิดของล๊อคมีความเป็นประชาธิปไตย ที่ว่าอำนาจมาจากประชาชน และมีอำนาจควบคุมรัฐบาล ดังนั้นความคิดของล๊อค เป็นจุดกำเนิดของลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยอาศัยทฤษฎีสัญญาประชาคมเป็นพื้นฐาน

รากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของปรัชญาระบบประชาธิปไตยคือ เสรีภาพของมนุษย์ ซึ่งถือว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ การที่มนุษย์จัดตั้งรัฐก็เพื่อจุดประสงค์สำคัญในการดำรงรักษา

เสรีภาพของมนุษย์ ความคิดในเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ในระบอบประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเสรีนิยมของปรัชญาเมธีการเมืองสมัยใหม่หลายท่านอาทิ ล็อก รุสโซ และมิลล์ เป็นต้น^๕

ล็อกเชื่อว่า สภาวะธรรมชาติเป็นสภาวะแห่งเสรีภาพอันสมบูรณ์ ดังนั้นการที่มนุษย์อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติอันเดียวกัน มนุษย์ย่อมมีเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินเสมอภาคกัน แต่เนื่องจากในสภาวะธรรมชาติดีข้อบกพร่องกล่าวคือ ในสภาวะธรรมชาติไม่มีกฎหมาย ไม่มีตุลาการ และไม่มีฝ่ายบริหารที่จะบังคับใช้กฎหมาย ทำให้มนุษย์ต้องใช้เหตุผลภายใต้กฎแห่งธรรมชาติซึ่งมีแนวโน้มว่ามนุษย์จะมีอคติในการตัดสินใจเข้าข้างตนเอง ดังนั้น ในฐานะที่มนุษย์เป็นผู้มีปัญญาจึงพยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อรักษาเสรีภาพของมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมาทำสัญญาร่วมกันจัดตั้งสังคมการเมือง และจัดตั้งผู้แทน (Trusts) เพื่อทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย การพิทักษ์กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของมนุษย์โดยเฉพาะเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สิน

สำหรับรุสโซเห็นว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ โดยธรรมชาติมนุษย์ไม่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ดังนั้น การให้ผู้หนึ่งผู้ใดมาเป็นทาสจึงเป็นสิทธิที่ไม่ชอบธรรม การยอมรับความเป็นทาสของมนุษย์โดยกำเนิดก็เท่ากับเห็นว่าทาสมิใช่มนุษย์ การภายใต้กฎแห่งธรรมชาติมีข้อจำกัดหลายประการที่เป็นภัยต่อเสรีภาพของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมาทำสัญญาร่วมกันจัดตั้งประชาคมการเมืองเพื่อมอบตัวให้แก่สังคมและเมืองเหมือนกันหมด ด้วยข้อตกลงเช่นนี้ทำให้มนุษย์มีฐานะเท่าเทียมกัน ไม่มีใครได้เปรียบจากผู้อื่น จึงทำให้มนุษย์สามารถดำรงรักษาเสรีภาพของตนได้อย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้เพราะภายใต้สัญญาประชาคมตามแนวคิดของรุสโซผู้ทรงอำนาจอธิปไตยคือประชาชนที่มารวมตัวกัน และการใช้อำนาจของผู้ทรงอำนาจอธิปไตยจะต้องสนองตอบเจตจำนงทั่วไป (General will) ของประชาชนที่มาทำสัญญาร่วมกัน และเจตจำนงทั่วไปของประชาชนที่สำคัญประการหนึ่งคือ การรักษาเสรีภาพของมนุษย์ทั้งเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สิน

ส่วนมิลล์ เห็นว่าเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับเสียงข้างมาก มิลล์เห็นว่าสิทธิของเสียงข้างน้อยที่ขัดแย้งกับเสียงข้างมากจะต้องได้รับการปกป้อง และรัฐไม่มีสิทธิที่จะสร้างความเข้มแข็งโดยการจำกัดเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพราะคุณค่าของรัฐคือคุณค่าของปัจเจกบุคคลที่รวมตัวเข้าเป็นรัฐ นอกจากนี้มิลล์ยังเห็นว่า รัฐที่ลดความสำคัญของบุคคลให้น้อยลงให้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐ แม้ว่าจะกระทำเพื่อจุดประสงค์ที่

^๕ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕๒ - ๒๕๔.

เป็นประโยชน์ต่อรัฐก็ตาม การกระทำเช่นนั้นจะไม่นำไปสู่ความสำเร็จแต่อย่างใด ซึ่งหมายความว่า ความสำเร็จของรัฐจะเกิดภายใต้เงื่อนไขที่รัฐค้ำประกันในคุณค่าแห่งเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

ภายใต้อิทธิพลของความคิดดังกล่าว เสรีภาพของมนุษย์จึงเป็นปรัชญารากฐานที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างเสรีภาพของระบอบประชาธิปไตย ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างเสรีภาพของระบอบประชาธิปไตยกับเสรีภาพภายใต้สภาวะธรรมชาติคือ เสรีภาพภายใต้สภาวะธรรมชาติเป็นเสรีภาพอันสมบูรณ์ที่อาจนำไปเป็นเสรีภาพที่มีหลักประกัน หลักประกันที่ว่านี้คือความเสมอภาคในการใช้เสรีภาพของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นเสรีภาพที่มีขอบเขตและขอบเขตที่ว่านี้คือ การไม่ละเมิดซึ่งกันและกัน เมื่อไม่มีผู้ใดละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น มนุษย์จึงมีความเสมอภาคในการใช้เสรีภาพของตน

๔.๕ พัฒนาการแนวคิดของประชาธิปไตย

โทมัส ฮอบส์ ผู้เสนอแนวความคิดสัญญาประชาคม สร้างขึ้นมาจากทฤษฎีเรื่อง “สภาพธรรมชาติ” (The State of Nature) ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความเสมอภาคกันทั้งในความสามารถของร่างกายและสติปัญญา ความเสมอภาคที่สำคัญที่สุดคือ ความเท่าเทียมกันความสามารถที่มนุษย์ทั้งปวงจะประหารชีวิตกัน ประเด็นนี้มีความสำคัญสูงสุด เพราะการกลัวความตาย หรือความกลัวถูกทำร้ายถึงตาย เป็นแรงผลักดันให้สภาพธรรมชาติกลับกลายเป็นสังคม มนุษย์ทำกับด้วยกันเอง หรือบัญชาของเหตุผล ซึ่งเชื่อมโยงกับสิทธิของปัจเจกบุคคลการปกป้องรักษาตนเอง ที่เรียกว่า “สิทธิโดยธรรมชาติ” (The Right of Nature) อันหมายถึงเสรีภาพที่จะกระทำ หรือละเว้นการกระทำใดๆ ก็ตามเพื่อรักษาชีวิตของตนไว้โดยไม่อาจมีผู้ใดกำหนดได้^๖

ดังนั้นกฎแห่งธรรมชาติที่จะช่วยปกป้องรักษาชีวิตของได้อย่างมั่นคงคือ การที่มนุษย์แต่ละคนควรเต็มใจสละสิทธิของตนเองมอบให้แก่ตัวบุคคล หรือคณะบุคคลที่พวกเขายอมรับว่าเป็นองค์อธิปัตย์ของพวกเขา การยินยอมสละสิทธิร่วมกันดังกล่าว เรียกว่าสัญญาประชาคม

ทฤษฎีสัญญาประชาคมของฮอบส์มีสองด้าน คือด้านหนึ่งเป็นที่ประชาธิปไตย ที่ว่ามนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติเท่าเทียมกันคนละหนึ่งเสียงในการสนับสนุนบุคคลหรือคณะบุคคลให้เป็นองค์อธิปัตย์ ส่วนอีกด้านหนึ่ง เป็นอำนาจการปกครองที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด (Absolutism) คือ ไม่สามารถถ่วงถ่วงสัญญาหรือองค์อธิปัตย์ได้ トラบที่ยังมีมนุษย์อีกคนไม่เห็นด้วย

^๖ สันติสุข โสภณศิริ, สถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕),

ปรัชญาการเมืองของฮอบส์นอกจากจะส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจปรัชญาวัตถุนิยม ซึ่งแตกต่างปรัชญาจิตนิยมในสมัยคลาสสิกแล้ว สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดอีกประการหนึ่งคือ การนำวิธีคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้เป็นพื้นฐานในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง ทำให้การอธิบายเต็มไปด้วยเหตุและผลชวนติดตาม อาจกล่าวได้ว่าเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญยิ่งขยายองค์ความรู้ทางการเมือง

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างฮอบส์และมาเคียเวลลี ทั้งสองท่านเป็นปรัชญาเมธีการเมืองสมัยใหม่เช่นเดียวกัน จะพบได้ว่าส่วนที่เหมือนกันคือทั้งสองท่านเป็นนักปรัชญาวัตถุนิยมที่มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ของความเป็นจริงด้วยเหตุและผลที่เป็นวัตถุวิสัย ทั้งสองท่านมิได้อ้างอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจของผู้ปกครองแต่อย่างใด และแม้ว่าทั้งสองท่านจะมุ่งเน้นเรื่องอำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครองเช่นเดียวกันก็ตาม แต่ก็มี ความแตกต่างที่สำคัญมาก กล่าวคือ มาเคียเวลลีให้ความสำคัญกับกลวิธี (means) ในการได้มาซึ่งเป็นเป้าหมาย (ends) เป็นอย่างมาก มาเคียเวลลีให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง โดยระบุอย่างชัดเจนว่าผู้ปกครองควรมีลักษณะผสมผสานระหว่างสุขขัวจึงจอกและสิงโต แต่สำหรับฮอบส์เสนอนั้นไม่ปรากฏสิ่งใดที่จะละเมิดจริยธรรมและคุณธรรม แม้ฮอบส์จะมีได้กล่าวถึงคุณสมบัติขององค์อธิปัตย์ แต่ฮอบส์ยืนยันชัดเจนว่าองค์อธิปัตย์ได้รับมอบอำนาจโดยความยินยอมพร้อมใจทำสัญญาร่วมกันของประชาชน ดังนั้น ที่มาของผู้ปกครองจึงแตกต่างกับมาเคียเวลลีโดยสิ้นเชิง ในขณะที่มาเคียเวลลีพยายามอธิบายวิถีของการได้มาซึ่งอำนาจที่สะท้อนความเป็นจริงในสังคม แต่ฮอบส์เพียงแต่สรุปง่าย ๆ ว่าผู้ปกครองได้อำนาจสูงสุดมาจากความยินยอมพร้อมใจของประชาชน เป็นการนำเสนอที่ไม่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคมมนุษย์^๗

ประเด็นแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เป้าหมายของการใช้อำนาจมาเคียเวลลีมุ่งเน้นการใช้อำนาจเพื่อรักษารัฐและขยายรัฐโดยมิได้ใส่ใจถึงการใช้อำนาจเพื่อชีวิตที่ดีของประชาชน ช้ำยังเห็นประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อการได้มาซึ่งอำนาจรัฐและการรักษาอำนาจรัฐเท่านั้น ส่วนฮอบส์ยืนยันชัดเจนถึงเป้าหมายการใช้อำนาจของรัฐที่จะต้องเป็นไปเพื่อรักษาสันติภาพและความปลอดภัยของประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิต องค์อธิปัตย์กระทำที่เป็นอันตรายสามารถโค่นล้มได้

สำหรับความคิดด้านศาสนานี้้นอาจจะมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือทั้งท่านมิได้อ้างอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาเพื่อค้ำจุนอำนาจของผู้ปกครอง มาเคียเวลลีให้ความสนใจที่จะมาใช้

^๗ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๓.

ศาสนาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจและการรักษาอำนาจ อาทิ แนะนำให้ผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องกระทำความโหดร้ายโดยอ้างศาสนาเป็นเครื่องมือบังหน้า หรือการที่เห็นว่าชุมชนใดประชาชนยึดมั่นในศาสนาจะทำให้จัดระเบียบและการปกครองง่าย แต่ฮอบส์มิได้เสนอความคิดที่จะใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครองในลักษณะที่ละเมิดคุณธรรมแต่อย่างใด ฮอบส์เห็นว่า อาณาจักรควรมีอำนาจเหนือศาสนจักร เป็นการแสดงให้เห็นว่าฮอบส์มิได้เชื่อถือในทฤษฎีเทวสิทธิ์แห่งกษัตริย์

๔.๕.๑ ความเหมือน

๑. มีความเหมือนกันคือ ประชาธิปไตยในฝรั่งเศสเป็นแบบปฎิวัติ ส่วนประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติเช่นกัน

๒. สาเหตุการของปฎิวัติที่มีความเหมือนกันคือ สถาบันที่มีอำนาจการบริหาร ไม่สามารถควบคุมเรื่องเศรษฐกิจ ตลอดจนเรื่องสิทธิ

๓. แนวความคิดของปัญญาชนในสมัยนั้นมีอิทธิพลต่อการปฎิวัติ ตลอดจนสื่อเช่นหนังสือพิมพ์

๔.๕.๒ ความแตกต่าง

๑. ประชาธิปไตยอังกฤษแตกต่างกับไทย ระบบรัฐสภาไทยที่จัดตั้งขึ้นใหม่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่ยึดโยงกับสถาบันการปกครองดั้งเดิมของไทย ระบบรัฐสภาไทยจึงขาดรากแก้ว

๒. ประชาธิปไตยอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบวิวัฒนาการคือค่อยเป็นค่อยไปไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ส่วนประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ

๓. ก่อนที่มีการปฎิวัติ หรือเรียกร้องระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย คนอเมริกามีพื้นฐานการเข้าใจสภาวะธรรมชาติ (สิทธิ) มากกว่าคนไทยในสมัยนั้น (ก่อน ๒๔๗๕)

๔. หลังจากปฎิวัติหรือเปลี่ยนระบอบการปกครองใหม่ ในประเทศประชาธิปไตย จะไม่มีการรัฐประหารรัฐบาล แต่ประชาธิปไตยของไทยมีการรัฐประหารบ่อยครั้งล้มล้างรัฐธรรมนูญถึง ๑๘ ฉบับ

๕. การแก้ไขปัญหามองทางการเมืองการปกครองของฝรั่งเศสมีความชัดเจนได้ผล มากกว่าประเทศไทย ลักษณะอุปสรรคปัญหาหลังรัฐประหารมีความคล้ายคลึงกันมาก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวความคิดมูลฐานของรุสโซ มีอิทธิพลต่อการปฎิวัติในฝรั่งเศสปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ยังเป็นพื้นฐานแนวคิดแบบประชาธิปไตยตะวันตกในเวลาต่อมาอีก

ความคิดทางการเมืองแบบจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เริ่มขึ้นในสังคมไทยสืบเนื่องจาก อิทธิพลลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกที่ขยายสู่เอเชีย ทำให้อยากเกิดการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครอง ความก้าวหน้าการศึกษาที่คนไทยได้รับจากตะวันตก อยากเห็นความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงเห็นว่า ระบอบการปกครองแบบรัฐสภายังไม่เหมาะสมสำหรับเมืองไทย ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ตื่นตัว แต่พระราชโอรสจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทย พระราชดำรัสไว้ว่า “ฉันจะให้ลูกศิษย์รื้อมอของขวัญให้แก่พลเมือง...กล่าวคือฉันจะให้เขาให้ปาลิเมนต์และคอนสติติวชัน”

จะเห็นได้ว่า รัชกาลที่ ๕ พระองค์มีความเข้าใจดี และเห็นด้วยกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยเริ่มมีมากขึ้น เกิดคณะผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ แต่ไม่สำเร็จ ถูกจับกุม ตลอดจนชาวจีนในประเทศไทยนัดหยุดงานครั้งใหญ่ ส่วนหนึ่งหันไปนิยมสนับสนุนระบอบสาธารณรัฐจีน การทดลองเมืองจำลอง “ดุสิตธานี” เพื่อทดลองวิธีการปกครองสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก

จะเห็นได้ว่า รัชกาลที่ ๖ ก็ทรงมีแนวความคิดในลักษณะเดียวกับพระราชบิดา กล่าวคือไม่เห็นด้วยกับการมีรัฐธรรมนูญเพราะว่าประชาชนยังไม่มีความพร้อม

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ทรงริบจัดตั้งอภิรัฐมนตรีสภา ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการบริหารราชการแผ่นดิน เกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก การปลดข้าราชการ หรือการเก็บภาษีเพิ่ม มีผลกระทบต่อครองชีพของคนส่วนใหญ่ เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มแนวคิดอนุรักษนิยมกับที่มีแนวคิดก้าวหน้า ทำให้ปัญญาชนในสมัย มีโอกาสชี้ให้เห็นถึง ความบกพร่องของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผ่านหนังสือพิมพ์ ทรงโปรดให้พระยาศรีวิสารวาท ร่างพระราชธรรมนูญในการเตรียมร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพระราชทานต่อปวงชนชาวไทย ปรากฏว่าได้มีเสียงคัดค้านจากอภิรัฐมนตรี ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อ้างว่ายังไม่ถึงเวลา และต่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติประเทศในปี พ.ศ.๒๔๗๕ เสียก่อน

จะเห็นได้ว่ารัชกาลที่ ๗ พระองค์มีความตั้งใจที่จะพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย “เป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกับที่พระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงยืนยันให้รุ่นลูกรุ่นหลานรู้ว่ารัชกาลที่ ๗ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีรัฐธรรมนูญจริง แต่ไม่ทรงทราบว่าขณะนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ที่ไหน...”^๔ ซึ่งภายหลังทรงอยู่ที่กองจดหมายเหตุแห่ง กรมศิลปากร

^๔ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เบื้องแรกประชาธิปไตย “พระราชบันทึกทรงเล่าของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี”, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๘.

คณะราษฎร มีความคิดทางการเมืองเป็นการจำกัดพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

เทียนวรรณ มีความคิดทางการเมืองเห็นด้วยกับการมีผู้แทนราษฎร เป็นกลไกที่สำคัญในขับเคลื่อนประเทศ

ก.ศ.ร. กุหลาบ มีความคิดเน้นถึงองค์ประกอบที่จะทำให้บ้านเมืองเป็นเอกราชอยู่ได้ ต้องประสานด้วยองค์ประกอบต่างๆ ต้องเกื้อกูลกัน หลักแห่งความยุติธรรม

ประชาธิปไตยของอังกฤษ มีวิวัฒนาการหลายร้อยปี จากความเป็นประชาธิปไตยอันน้อยนิด อำนาจการผูกขาดในวงแคบ ๆ จากษัตริย์สู่ชนชั้นขุนนาง จากนั้นชนชั้นขุนนางสู่ชนพ่อค้า จากชนชั้นพ่อค้าสู่แรงงาน และมวลชนทั่วไป และขยายสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

ประชาธิปไตยของอเมริกา เกิดจากการต่อสู้เพื่อหาเสรีภาพ การถูกกดขี่รังแก ไม่ให้สิทธิในการปกครอง และการเรียกเก็บภาษีรุนแรง เป็นเหตุให้มีการต่อต้านอำนาจอันไม่ชอบธรรม ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ จัดการปกครองเอง

ประชาธิปไตยของฝรั่งเศสได้มาจากการปฏิวัติ ปัญหาความไร้เสถียรภาพ โครงสร้างการปกครอง การแก้ไขระบบการเลือกตั้ง ความสำเร็จในการปฏิรูปการเมืองของฝรั่งเศสสู่สาธารณรัฐที่ ๕ ปัจจุบันสำคัญคือ ๑. การปฏิเสธหลักการอำนาจอธิปไตยของรัฐสภาที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ๒. การยึดถือหลักการรัฐสภาที่มีเหตุผลโดยให้ความสำคัญแก่ฝ่ายบริหาร ๓. การเสริมสร้างอำนาจของประธานาธิบดีให้มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น กลายเป็นตัวแบบคู่ หรือฝ่ายบริหารคู่

๔.๖ องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย

องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันทางการเมืองที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและสมาชิกของสังคม มีการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องไม่จะเป็นรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์

๔.๖.๑ ความเหมือน

๑. การตีความรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยมีองค์กรที่ทำหน้าที่คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนสหรัฐอเมริกาคือ ศาลสูงสุด (Supreme Court)

๒. เนื้อหาของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ กับรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยไทย มีข้อความเกี่ยวกับอุดมการณ์ โครงร่างของรัฐบาล การแบ่งอำนาจ สิทธิส่วนบุคคล ที่เหมือนกัน

๓. ระบบพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยต้นแบบ และพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย เป็นระบบหลายพรรค

๔. ประเทศอังกฤษและประเทศไทยเป็นระบบสองสภา

๔.๖.๒ ความแตกต่าง

๑. รัฐธรรมนูญของอังกฤษ เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากการวิวัฒนาการ ส่วนประเทศไทย กษัตริย์เป็นผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชน

๒. อังกฤษมีรัฐธรรมนูญแบบจารีตประเพณี ส่วนประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร

๓. พรรคการเมืองระบบประชาธิปไตยต้นแบบจะเป็นผู้รวบรวมผลประโยชน์ของประชาชน ส่วนพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยไทยไม่ได้ทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์จากประชาชน

๔. การกำเนิดพรรคการเมืองระบบประชาธิปไตยต้นแบบเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคม ส่วนในระบบประชาธิปไตยไทยพรรคการเมืองเป็นประสบการณ์นำเข้า ไม่ใช่สิ่งที่เกิดจากวิวัฒนาการในสังคม

๕. หน้าที่ของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยต้นแบบมีการปฏิบัติตามหน้าที่จริง ส่วนในระบบประชาธิปไตยไทยไม่ปฏิบัติในบางประเด็นเช่น ไม่ค่อยประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐบาล

๖. ระบบการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้พิพากษา เป็นแบบการแต่งตั้ง ประเทศไทยมีคณะกรรมการตุลาการเป็นผู้พิจารณา ส่วนสหรัฐอเมริกา คือประธานาธิบดี เป็นผู้แต่งตั้ง โดยผ่านการรับรองจากวุฒิสภา

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของรุสโซมีอิทธิพลต่อผู้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ ระบบประชาธิปไตยตะวันตกยังคงเป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดของรุสโซ ได้แก่ มนุษย์เกิดมาต้องมีความอิสระและเสมอภาค รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งสิทธิของมนุษย์ และประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายต่างๆ จะต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญยังประกันเสรีภาพของประชาชน

พรรคการเมืองเป็นสื่อกลางที่จะเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นการนำประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง พรรคการเมืองแบบสองพรรคในเมืองไทยไม่มีมั่นคงและมีเสถียรภาพ

สถาบันนิติบัญญัติเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุด ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารและปกครองประเทศ อาทิเช่น การออกกฎหมาย เป็นตัวแทนประชาชน ควบคุมการทำงานของรัฐบาล

คำถามเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ที่ว่าเป็นแม่บท กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย

๑. ทำไมต้องมีรัฐธรรมนูญ

เพราะว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ กฎหมายอื่นขัดแย้งมิได้ว่าด้วยหลักการคือความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ

๒. ทำไมอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญ (จารีตประเพณี) เป็นลายลักษณ์อักษร จึงเป็นสังคมเสรีภาพ

จริงอยู่ว่าอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อังกฤษมีรัฐธรรมนูญเป็นจารีตประเพณี และตัวบทที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ส่วนหนึ่ง อาทิ กฎบัตรใหญ่ คำขอสิทธิบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ

๓. ถ้าไม่มีรัฐธรรมนูญ รัฐหรือประเทศ จะเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวว่า มีผู้เข้าใจผิดว่าประเทศใดมีรัฐธรรมนูญ ประเทศนั้นก็มี การปกครองแบบประชาธิปไตย อาทิ บางประเทศปกครองตามแบบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเผด็จการของตน เช่น ประเทศอิตาลีสมัยมุสโสลินีที่เป็นจอมเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญ ประเทศสเปนและปอร์ตุเกสสมัยที่ปกครองแบบเผด็จการก็มีกฎหมายซึ่งมีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดระเบียบการปกครองประเทศทั้งสองนั้นตามแบบเผด็จการ รัฐบาลถนอม ประภาส ปกครองตามแบบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญปกครองอาณาจักร”^๙

รัฐธรรมนูญที่ดีต้องลักษณะเป็นอย่างไร

^๙ ปรีดี พนมยงค์, ผู้กำเนิดรัฐธรรมนูญไทย ปรีดี พนมยงค์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : แม่คำผาง), ๒๕๕๓, หน้า ๔๘.

ในทฤษฎีทางรัฐศาสตร์นั้น ลักษณะของรัฐธรรมนูญที่ดีควรจะมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้^{๑๐}

๑. รัฐธรรมนูญที่ดีควรจะต้องมีข้อความที่ชัดเจนแน่นอน คือ ไม่ต้องมาตีความกันอีกว่าข้อนี้ข้อนี้

๒. รัฐธรรมนูญที่ดีจะต้องมีบทบัญญัติครบถ้วน คือว่าด้วยเรื่องการใช้อำนาจอธิปไตย การแบ่งวิธีการ ความสัมพันธ์ขององค์การที่ใช้อำนาจอธิปไตย และสถาบันทางการเมืองของรัฐ

๓. รัฐธรรมนูญที่ดีจะต้องมีบทเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

๔. รัฐธรรมนูญที่ดีจะต้องสั้น คือมีบทบัญญัติไม่ยาวจนเกินไป

๕. รัฐธรรมนูญที่ดีจะต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการแก้ไข ตัดทอน หรือเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ชอบด้วยกฎหมาย

ฉะนั้นต้องพิจารณารายละเอียดในตัวบทของรัฐธรรมนูญ ถ้ารัฐธรรมนูญฉบับใดให้ถ้อยคำปวงชนเป็นใหญ่และให้สิทธิของมนุษยชนแก่ประชาชน รัฐธรรมนูญนั้นก็จะเป็นประชาธิปไตย ถ้ารัฐธรรมนูญ ฉบับใดถือตามความเห็นชอบของอภิสิทธิ์ชนและจำกัดสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนพึงมีได้ รัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย^{๑๑}

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนไม่ควรนำรัฐธรรมนูญไปปฏิบัติในทางที่ผิด และขัดต่อหลักความเสมอภาค และสิทธิเสรีด้วย

๔.๗ อำนาจและรูปแบบการใช้อำนาจของระบอบประชาธิปไตย

ในระบอบการปกครองประชาธิปไตย^{๑๒} (Democracy) ถือกันว่า อำนาจอธิปไตยเป็นสูงสุดของประชาชน แบ่งอำนาจออกเป็น ๓ ส่วน คือ ฝ่ายบริหาร (Executive) ทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislature) มีหน้าที่ในการออกกฎหมาย และควบคุมดูแลตรวจสอบการบริหารงานของฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ (Judiciary) มีหน้าที่พิจารณาอรรถคดีตามกฎหมาย

^{๑๐} อานนท์ อาภาภิรม, รัฐศาสตร์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๖๕ – ๖๖.

^{๑๑} ปรีดี พนมยงค์, แนวความคิดประชาธิปไตย ของปรีดี พนมยงค์, หน้า ๓๕๐.

^{๑๒} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การเมืองกับการปกครองของไทย, หน้า

รัฐ^{๑๓} (State) เป็นองค์กรเดียวเท่านั้นที่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจอธิปไตย จดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งที่รัฐพึงมีต่อประชาชนก็คือ การใช้หลักประกันด้านความยุติธรรมแก่ประชาชนซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว กลไกที่เป็นกรอบหรือกติกาพื้นฐานที่รัฐใช้เป็นแนวทางเพื่อพิทักษ์ความยุติธรรมในสังคมก็คือ “กฎหมาย”

๔.๗.๑ ความเหมือน

๑. รูปแบบรัฐบาลที่ให้อำนาจกับรัฐสภา ของประชาธิปไตยอังกฤษ มีความเหมือนกับประชาธิปไตยไทย

๒. อำนาจและรูปแบบการใช้อำนาจของระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ กับระบอบประชาธิปไตยไทยมีความเหมือนกัน

๔.๗.๒ ความแตกต่าง

๑. รูปแบบรัฐบาลที่ให้อำนาจ ของประชาธิปไตยสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐบาลแบบประธานาธิบดี มีความแตกต่างกับประชาธิปไตยไทย ที่เป็นรัฐบาลแบบรัฐสภา

๒. ประเทศสหรัฐอเมริกามีการแยกใช้อำนาจอธิปไตย ส่วนรูปรัฐบาลแบบรัฐสภาไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ

๓. ฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดีมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน ในระบบรัฐสภา ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบริหารปกครองประเทศ รัฐบาลต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐสภา ต้องปฏิบัติตามเสียงข้างมาก ในระบบประธานาธิบดี เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีอำนาจหน้าที่ควบคุมท แต่งตั้ง ถอดถอน ให้ความเห็นชอบหรือยับยั้งกฎหมาย เสนอร่างกฎหมาย อำนาจในการลดโทษผู้ต้องคดีต่างๆ อำนาจหน้าที่ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และอำนาจทางการทหาร

แนวคิดสนับสนุน

- พวงสโตอิก มีความเชื่อในเรื่องกฎธรรมชาติ และความเสมอภาคของมนุษย์ ดังที่ซีเซโรได้เคยกล่าวไว้ว่า อำนาจสูงสุดในรัฐหนึ่ง ๆ นั้นตกอยู่แก่ประชาชนทั้งหมดของรัฐ

- จอห์น ล็อก มีแนวความคิดให้มีการยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนตลอดจนแนวคิด ฌอง ฌาคส์ รูสโซ แห่งชาวฝรั่งเศส

^{๑๓} วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, “สถาบันตุลาการ” ในเอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๘ - ๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๕๔๗.

- มองเตสกีเออ ได้แนะนำไว้ดังนี้^{๑๔}

๑. อำนาจนิตินิติบัญญัติและอำนาจบริหาร จะต้องแยกออกจากกันให้ชัดเจน โดยให้มีองค์กรต่างกัน

๒. อำนาจตุลาการ จะต้องแยกออกจากองค์กรนิติบัญญัติและองค์กรทางบริหาร

๓. ให้รัฐบาลแยกอำนาจทั้ง ๓ ออกจากกัน เพื่อให้ให้ก้าวต่อกัน แต่ให้เกื้อกูลกัน

๔. จะต้องมีการยับยั้งและถ่วงดุล (Checks and Balances) ระหว่างองค์กรของรัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องตรวจสอบฝ่ายบริหารที่บริหารงานผิดพลาด ส่วนฝ่ายบริหารก็จะตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติ ที่ออกกฎหมายอย่างไรเหตุผล

๕. ฝ่ายตุลาการที่มีอิสระ จะเป็นผู้ปกป้องที่ดีสำหรับอิสรภาพของประชาชนพลเมือง เมื่อผู้มีอำนาจหน้าที่ทางบริหารปฏิบัติหน้าที่ไปตามอำนาจกฎหมายให้ไว้ ผู้พิพากษาก็สามารถจะประกาศหรือเปิดเผย (Declare) ให้ทราบถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ผลสะท้อนของสัญญาประชาคม ของรุสโซ ได้แก่ อำนาจอธิปไตยของประชาชน

- ทฤษฎีของซิเอแยส^{๑๕} (Sieyes) อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ มาตรา ๓ แห่งปฏิญญาสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๗๘๙ ก็ยืนยันหลักการนี้โดยประกาศว่า “อำนาจอธิปไตยอยู่ที่ชาติ คณะบุคคลบุคคลจะใช้อำนาจนี้ได้ ก็ต่อเมื่อได้รับมอบหมายจากชาติ”

- ล็อค^{๑๖} ได้กล่าวไว้ว่า เกี่ยวกับอำนาจนิตินิติบัญญัติ ซึ่งล็อคถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในรัฐ นอกจากอำนาจนี้แล้ว ล็อคงกล่าวถึงอำนาจบริหารอีกด้วยในฐานะเป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมาย ในเรื่องกับอำนาจทั้งสองนี้ ล็อคให้ข้อสังเกตว่าไม่ควรอยู่ในมือของคนๆ เดียวหรือคนกลุ่มเดียวกัน เพราะฉะนั้นแล้วคนผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นอาจจะออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของตนเอง หรืออาจจะยกเว้นตัวเองจากการอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ที่ได้อำนาจทั้งสองไว้ในมือสามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อำนาจทั้ง ๓ คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติ อำนาจตุลาการ ควรแยกออกจากกัน ไม่ควรให้มาก้าวต่อกัน อาจจะกระทำที่ไม่ชอบธรรมตลอดจนการใช้อำนาจที่ไม่ชอบเช่น อาจมีการออกกฎหมายเพื่อผลประโยชน์แก่ตนเอง หรือพวกพ้อง

^{๑๔} ประยงค์ สุวรรณบุบผา, รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันตก - ตะวันตก, หน้า ๑๓๙.

^{๑๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๔๖. หน้า ๓๗๐.

^{๑๖} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง, หน้า ๓๒๗.

ฝ่ายบริหาร หากขาดการคำนวณจากฝ่ายนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ย่อมมีอาจใช้อำนาจนั้นบังเกิดผลได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

เพื่อการบรรลุเป้าหมายในการดำรงรักษาเสรีภาพความเสมอภาคของมนุษย์ ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่าอำนาจอธิปไตยต้องเป็นของประชาชน ทั้งนี้เพราะมีแต่ประชาชนเท่านั้นที่จะปกป้องรักษาเสรีภาพและความเสมอภาคของตน หากให้ผู้ปกครองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โอกาสที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจละเมิดเสรีภาพและความเสมอภาคจะมามาก^{๑๗}

ตามแนวคิดของล๊อค ถือว่าเมื่อประชาชนมาตกลงทำสัญญาร่วมกันการจัดตั้งสังคม ประชาชนมิได้มอบอำนาจของรัฐให้แก่ผู้ใด ล๊อคถือว่าเพื่อเป็นหลักประกันในการรักษาเสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์อำนาจอธิปไตยจะต้องเป็นของประชาชน ประชาชนเพียงแต่แต่งตั้งผู้แทนให้ทำหน้าที่ปกครองสังคม โดยให้ผู้แทนทำหน้าที่นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการหน้าที่ต่างๆ ดังกล่าวให้อิสระต่อกันโดยอำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจสูงสุด (supreme power) แต่ถึงแม้อำนาจนิติบัญญัติจะเป็นอำนาจสูงสุด แต่อำนาจของประชาชนสูงกว่าอำนาจนิติบัญญัติ นอกจากนี้ล๊อคยังกำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้แทนที่ประชาชนกำหนดให้ทำหน้าที่ในการปกครองรัฐมีเพียงหน้าที่ แต่ไม่มีสิทธิที่จะละเมิดอำนาจของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิที่จะถอดถอนผู้แทนเมื่อใดก็ได้ ถ้าหากปรากฏว่าผู้แทนในการปกครองมิได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ล๊อคเปรียบเทียบการปกครองเหมือนกับการจัดตั้งทรัสต์ (Trust) โดยประชาชนเป็นเจ้าของผู้จัดตั้งทรัสต์ และเป็นผู้รับประโยชน์จากทรัสต์ ส่วนผู้บริหารทรัสต์ (Trustee) เป็นแต่เพียงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการบริหารเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัสต์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้อำนาจอธิปไตยจึงเป็นของปวงชนที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และเป็นหลักการสำคัญในการดำรงรักษาเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนไว้อย่างมั่นคง

สำหรับรุสโซถือว่า อำนาจอธิปไตยจะต้องเป็นของประชาชนเท่านั้นจะโอนหรือแบ่งแยกมิได้ โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่ารุสโซเป็นปรัชญาเมธีที่เข้มงวดในเรื่องอำนาจอธิปไตยของปวงชนเป็นอย่างยิ่ง รุสโซถือว่า มีแต่ประชาชนเท่านั้นที่จะรักษาเสรีภาพของตน ดังนั้น ประชาชนจึงต้องเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรง รุสโซถึงกับกล่าวว่า ประชาชนใดที่ใช้ระบบผู้แทนราษฎร ประชาชนนั้นก็ไม่ใช่เสรีภาพอีกต่อไป แสดงว่ารุสโซมิได้ไว้วางใจระบบผู้แทนแม้แต่น้อย เป็นการยืนยันว่าจะต้องให้ประชาชนเท่านั้นเป็นผู้ทรงอำนาจอธิปไตยเสรีภาพของประชาชนจึงจะได้รับการปกป้องอย่างมั่นคง เพราะประชาชนย่อมไม่ทำลายเสรีภาพของตนเอง

^{๑๗} สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สมาธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕๕ - ๒๕๘.

ด้วยตรรกะดังกล่าวระบอบประชาธิปไตยจึงยึดมั่นในเรื่องอำนาจอธิปไตยของปวงชน โดยยอมรับแนวทางของลัทธิที่กำหนดให้มีตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในการปกครองแทนประชาชน แต่ประชาชนมีอำนาจที่จะถอดถอนเมื่อใดก็ได้หากตัวแทนในการปกครองมิได้กระทำการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน

ถ้าจะตั้งคำถามว่า “อำนาจอธิปไตยจะเป็นของผู้ปกครองได้หรือไม่”

คำถามนี้ถ้าจะพิจารณาตามแนวคิดของโสเครตีส เพลโต และอริสโตเติล ในเรื่องราวชาปราชญ์อาจจะตอบได้ว่า แท้จริงแล้วถ้าผู้ปกครองเป็นปราชญ์ที่ทรงคุณธรรมทำการปกครองเพื่อชีวิตที่ดีและมีความสุขของประชาชนอย่างแท้จริง การให้อำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ปกครองจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง เพราะเมื่อปราชญ์ทำการปกครองรัฐ สิ่งชั่วร้ายจะไม่เกิดขึ้นกับประชาชน

แต่ข้อสงสัยก็คือ จะมีหลักประกันอย่างไรที่ผู้ปกครองที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเพียงคนเดียวจรรจงคุณธรรมด้วยความมั่นคงตลอดไป ในเมื่อมนุษย์เป็นปุถุชนที่ยังตัดไม่ขาดจากกิเลสและตัณหา และโดยความเป็นจริงอำนาจมีแนวโน้มที่จะทำให้มนุษย์เกิดความหลง (Power trends to corrupt) ถ้ามนุษย์ยังมีอำนาจสมบูรณ์เบ็ดเสร็จมากเท่าใด โอกาสที่จะหลงอำนาจก็จะมีมากเท่านั้น (Absolute power corrupts absolutely)

ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีหลักประกันแต่อย่างใดที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่า ถ้าให้ผู้ปกครองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยแต่เพียงผู้เดียวผู้ปกครองจะไม่หลงอำนาจ แม้ในขั้นต้นจะเห็นว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ทรงคุณธรรม แต่ไม่มีผู้ใดยืนยันได้ว่าผู้ปกครองที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจะดำรงคุณธรรมด้วยความมั่นคงตลอดไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง トラบเท่าที่ผู้ปกครองยังเป็นปุถุชน โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางหลงอำนาจย่อมเป็นไปได้เสมอ ถึงแม้จะให้หลักประกันกว่าถ้าผู้ปกครองที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยกระทำการให้เกิดภัยอันตรายแก่ประชาชน ให้ประชาชนมีสิทธิโค่นล้มผู้ปกครองที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยกระทำโดยหลงอำนาจ นั้นย่อมหมายความว่าอำนาจของกองทัพย่อมอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ปกครองด้วย เมื่อผู้ปกครองที่คุมอำนาจกองทัพกลายเป็นทรราชย์ (Tyranny) การลุกขึ้นโค่นล้มโดยประชาชนจะต้องถูกปราบปรามอย่างรุนแรง ไม่ทราบ่ว่าประชาชนจะต้องสังเวยด้วยเลือดและชีวิตจำนวนเท่าใดจึงจะสามารถโค่นล้มทรราชย์ได้ และโดยสภาพความเป็นจริงประชาชนมีแต่เพียงมือเปล่า โอกาสที่จะโค่นล้มทรราชย์ที่มีกองทัพพร้อมด้วยอาวุธร้ายแรงครบมือก็ยิ่งแทบเป็นไปไม่ได้ ซึ่งอาจดูได้จากกรณีวันนองเลือด ณ จัตุรัสเทียนอันเหมิน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ที่นักศึกษาและประชาชนถูกรัฐบาลคอมมิวนิสต์ทำการปราบปรามด้วยกำลังอาวุธอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุให้นักศึกษาและประชาชนจำนวนมากต้องสังเวยเลือดและชีวิตพร้อมกับความปราศรัยอย่างย่ำแย่

ดังนั้น หลักประกันที่ดีที่สุดจะควบคุม กำกับ และตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครอง ด้วยคุณธรรมและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนก็คือ การให้อำนาจอธิปไตยของปวงชนเท่านั้น เพราะปวงชนย่อมให้อำนาจเพื่อรักษาประโยชน์ของปวงชนเสมอ หลักการนี้คือหลักการอมตะเป็น เจ้าของอำนาจให้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

๔.๘ สรุปวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตยต้นแบบ กับแนวคิด ปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย

ถ้ากล่าวถึงความหมายประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยแบบไทยแล้ว มีความหมายเหมือนกัน คือ ประชาธิปไตยที่มีประชาชนเป็นองค์อธิปัตย์ ประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง ของประเทศ ความหมายประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยแบบไทย มีความเหมือนกันคือ หลัก พื้นฐาน การให้สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความหมายประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตย แบบไทย จะกล่าวในรูปการปกครองมีความเหมือนกัน เช่น การบริหารบ้านเมือง เป็นต้น ความหมายประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยแบบไทย จะกล่าวในรูปแบบปรัชญาก็มีความ เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม เป็นต้น ความแตกต่างความหมาย ประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยแบบไทย ถ้ากล่าวถึงเงื่อนไขมีความแตกต่างกัน เรื่องเศรษฐกิจ และสังคม

รูปแบบประเทศอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย แบบรัฐสภา มีพระมหากษัตริย์ทรงประมุข มีนายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าผู้บริหารประเทศชาติ ประเทศอังกฤษมีสภาสูง และสภาล่าง และประเทศไทยวุฒิสภาหรือสภาสูง (สว.) และสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร (สส.) ประเทศฝรั่งเศสเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ และประเทศไทยประเทศไทย ปฎิวัติ ความแตกต่าง รัฐนครเอเธนส์ เป็นประชาธิปไตยโดยตรง คือประชาชนเข้ามามีเข้าร่วมในสมัชชา โดยตัวเอง แต่ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยโดยอ้อม หรือตัวแทน ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็น ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประเทศฝรั่งเศสเป็นประชาธิปไตยแบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา ส่วนประเทศไทยเป็นแบบรัฐสภา ประเทศอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบวิวัฒนาการ ส่วนประเทศ ไทยมีประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ รัฐบาลแบบประธานาธิบดี รัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกรัฐสภาในเวลา เดียวกันไม่ได้ แต่รัฐบาลแบบรัฐสภานายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำฝ่ายบริหารและผู้นำในรัฐสภาในเวลา เดียวกัน การปกครองระบอบประธานาธิบดีคือประธานาธิบดีกับรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิก พรรคการเมืองเดียวกันกับพรรคที่มีเสียงข้างมาก แต่การปกครองในระบอบรัฐสภานายกรัฐมนตรีต้อง เป็นพรรคฝ่ายข้างมาก

มูลฐานของประชาธิปไตยต้นแบบและประชาธิปไตยไทยมีความเหมือนกันคือ การ ยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกชน อันได้แก่ความเสมอภาค เสรีภาพ และความเป็น

พี่น้องกัน ความแตกต่างหลักความภราดรภาพในสังคมไทยน่าจะมีมากกว่า อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมไทย มีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น

มีความเหมือนกันคือ ประชาธิปไตยในฝรั่งเป็นแบบปฎิวัติ ส่วนประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติเช่นกัน สาเหตุการของปฎิวัติที่มีความเหมือนกันคือ สถาบันที่มีอำนาจการบริหาร ไม่สามารถควบคุมเรื่องเศรษฐกิจ ตลอดจนเรื่องสิทธิ แนวความคิดของปัญญาชนในสมัยนั้นมีอิทธิพลต่อการปฎิวัติ ตลอดจนสื่อเช่น หนังสือพิมพ์ ความแตกต่าง ประชาธิปไตยอังกฤษแตกต่างกับไทย ระบบรัฐสภาไทยที่จัดตั้งขึ้นใหม่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่ยึดโยงกับสถาบันการปกครองดั้งเดิมของไทย ระบบรัฐสภาไทยจึงขาดรากแก้ว ประชาธิปไตยอังกฤษเป็นประชาธิปไตยแบบวิวัฒนาการคือค่อยเป็นค่อยไปไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ส่วนประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบปฎิวัติ ก่อนที่มีการปฎิวัติ หรือเรียกร้องระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย คนอเมริกามีพื้นฐานการเข้าใจสภาวะธรรมชาติ (สิทธิ) มากกว่าคนไทยในสมัยนั้น (ก่อน ๒๔๗๕)

การตีความรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยมีองค์กรที่ทำหน้าที่คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนสหรัฐอเมริกาคือ ศาลสูงสุด (Supreme Court) เนื้อหาของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ กับรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยไทย มีข้อความเกี่ยวกับอุดมการณ์ โครงร่างของรัฐบาล การแบ่งอำนาจ สิทธิส่วนบุคคล ที่เหมือนกัน ระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ และพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย เป็นระบบหลายพรรค ประเทศอังกฤษและประเทศไทยเป็นระบบสองสภา ความแตกต่าง รัฐธรรมนูญของอังกฤษ เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากการวิวัฒนาการ ส่วนประเทศไทยกษัตริย์เป็นผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชน อังกฤษมีรัฐธรรมนูญแบบจารีตประเพณี ส่วนประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร พรรคการเมืองระบอบประชาธิปไตยต้นแบบจะเป็นผู้รวบรวมผลประโยชน์ของประชาชน ส่วนพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทยไม่ได้ทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์จากประชาชนอย่างแท้จริง

รูปแบบรัฐบาลที่ให้อำนาจกับรัฐสภา ของประชาธิปไตยอังกฤษ มีความเหมือนกันกับประชาธิปไตยไทย อำนาจและรูปแบบการใช้อำนาจของระบอบประชาธิปไตยต้นแบบ กับระบอบประชาธิปไตยไทยมีความเหมือนกัน ความแตกต่างรูปแบบรัฐบาลที่ให้อำนาจ ของประชาธิปไตยสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐบาลแบบประธานาธิบดี มีความแตกต่างกับประชาธิปไตยไทย ที่เป็นรัฐบาลแบบรัฐสภา ประเทศสหรัฐอเมริกามีการแยกใช้อำนาจอิตไปตย ส่วนรูปรัฐบาลแบบรัฐสภาไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ